

6. ПОШУКИ ОБДАРОВАНОСТІ

Світлана Вікторівна Дейнеко,

методист

Макіївського навчально-методичного центру

управління освіти, Донецької області

м. Макіївка, Україна

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИЙ СУПРОВІД РОЗВИТКУ ОБДАРОВАНОЇ ДИТИНИ (з досвіду роботи)

УДК 159.922.72:-056.45

Стаття розкриває деякі аспекти практичної діяльності міського науково-методичного центру, а саме, розвитку одареного ребенка, характеризує модель роботи, конкретні її результати.

Ключевые слова: одаренный ребенок, система работы, программа, модель, результативность, Центр развития одаренной молодежи.

The paper presents the some aspects of practical activities city scientific and methodical center about developments of the gifted child, characterizes the model, its specific results.

Key words: gifted child, work system, program, model, productivity, Centre of development of gifted youth

Майбутня доля України пов'язується з високим інтелектом народу, його віковичною мудрістю. Актуальність вироблення продуктивної освітянської політики щодо створення умов для навчання талановитої молоді є очевидною і виявляється, як у цілому в державі, так і на місцевому рівні.

Державні цільові програми роботи з обдарованою молоддю, спрямовані на забезпечення формування інтелектуального потенціалу нації, шляхом створення оптимальних умов для виявлення обдарованої молоді й надання їй підтримки в розвитку творчого потенціалу, самореалізації та її постійного духовного самовдосконалення.

Ці програми є основою для розробки регіональних програм роботи з обдарованою молоддю. У Донецькій області прийнято нормативні документи, що забезпечують роботу з обдарованими дітьми. Обласний проект «*Надія Донеччини – гордість України*» на період 2012–2016 років, спрямований на вдосконалення освітнього середовища, що створює умови для навчання, розвитку, виховання та соціалізації обдарованих дітей.

Проектом передбачено здійснення інноваційних перетворень у розробці та впровадженні нових технологій навчання і виховання, розвитку системи безперервної освіти, що включає також підвищення кваліфікації та перепідготовку педагогічних кадрів щодо роботи з обдарованими дітьми.

З метою вдосконалення системи роботи з обдарованими дітьми, підвищення професійної компетентності

вчителя, який працює з обдарованими дітьми, у 2012 році в місті Макіївка прийнято міську Програму щодо роботи з обдарованими «Гордість Макіївки – надія України» (рішення виконкому Макіївської міської ради від 08.08.2012 № 896).

Метою програми є вдосконалення системи роботи з обдарованими дітьми через створення умов для виявлення, підтримки та розвитку обдарованих дітей, забезпечення якісної освіти, формування здатності до неперервної освіти, сприяння їх самореалізації, професійному самовизначенню відповідно до здібностей та інтересів; підвищення професійної компетентності вчителя, що працює з обдарованими дітьми.

Шляхи реалізації програми:

- удосконалення системи виявлення, відбору обдарованої молоді та надання їй соціально-педагогічної підтримки;
- консолідування зусиль органів місцевого самоврядування, навчальних закладів, установ та організацій у роботі з обдарованою молоддю;
- активне залучення обдарованої молоді до науково-дослідницької, експериментальної, творчої діяльності у філіях Малої академії наук, ЦРОМ, гуртках, секціях тощо;
- забезпечення ефективної діяльності загальноосвітніх і позашкільних навчальних закладів з метою створення умов для розвитку особистості учня та вироблення в неї самобутніх професійних якостей;

• розроблення дієвого механізму стимулювання обдарованої молоді та їх наставників.

У м. Макіївці склалася певна система роботи з обдарованими дітьми, що враховує інтереси та нахили самих дітей, сучасні потреби суспільства. Створення цієї системи відбувалось у двох напрямках:

1) *по вертикалі*: визначення мети, завдань, принципів, пріоритетних напрямків роботи з обдарованими дітьми, які стосуються усіх рівнів освітянських структур: школа, округ, місто, область;

2) *по горизонталі*: конкретизація та деталізація цього напрямку діяльності з урахуванням специфічних умов і можливостей кожної школи і навіть вчителя і учня, а також міста в цілому.

Модель діяльності Макіївського навчально-методичного центру включає реалізацію таких пріоритетних напрямків:

– залучення до роботи з обдарованими дітьми, учнівською молоддю висококваліфікованих вчителів, тренерів;

– розробка оптимальної системи пошуку, відбору, творчого розвитку і педагогічної підтримки обдарованих дітей;

– подальше розширення існуючої мережі профільних класів, класів з поглибленим вивченням окремих предметів, консультаційних пунктів, курсів за вибором, факультативів, гуртків, клубів, секцій тощо для забезпечення необхідних умов розвитку і розкриття здібностей обдарованих дітей та учнівської молоді;

– створення сприятливих умов для самореалізації дітей, через систему масових заходів інтелектуального, художньо-естетичного і спортивного напрямків. На схемі 1 показана система діяльності навчально-методичного центру міста Макіївка.

Процесуальний аспект реалізації цієї моделі потребує використання комплексного, системно-структурного підходів і повинен охоплювати всі ланки педагогічної системи (див. табл. 1):

Схема 1. Модель роботи навчально-методичного центру щодо організації роботи з обдарованими дітьми

Таблиця 1

Ланки педагогічної системи

Рівень	Мета
Управлінський рівень	1. Підготовка педагога щодо роботи з творчими учнями 2. Створення інтегрованої моделі роботи школи щодо розвитку творчої особистості школярів 3. Керівництво і контроль за роботою педагогів щодо розвитку творчих здібностей учнів
Педагогічний рівень	1. Розробка навчально-методичного комплексу (діагностичного, корекційного) щодо формування творчої компетентності учнів 2. Активне залучення учнів у різні форми роботи творчого характеру (олімпіади, МАН, конкурси тощо)
Методичний рівень	1. Формування готовності вчителя до роботи з обдарованими дітьми (система методичних заходів, робота майстер-класів щодо розповсюдження педагогічних знахідок педагогів), розробка методичних рекомендацій щодо організації роботи з творчими учнями, презентації проектів учителів, публікації, узагальнення досвіду роботи вчителів з цієї проблеми). 2. Створення банку перспективного педагогічного досвіду з проблеми розвитку творчої особистості учнів

Одним з пріоритетних напрямків у діяльності міського навчально-методичного центру є:

- підготовка вчителів до роботи з обдарованими дітьми;
- створення умов щодо підвищення педагогічними працівниками професійної майстерності у організації роботи з обдарованою молоддю;
- ефективне використання результатів педагогічної діагностики;
- оволодіння технологією розвивального навчання;
- пошук оптимальних засобів індивідуалізації навчально-виховного процесу.

Учитель надає перший імпульс розвитку обдарованому учню, створюючи морально-психологічні умови для активізації навчальної діяльності, створення позитивної мотивації, збудження внутрішніх імпульсів для інтелектуальної роботи. На вирішення цієї проблеми в місті проведено (дані про діяльність надаються за 2011/2012 та 2012/2013 навчальні роки):

- міську науково-практичну конференцію «Обдарована дитина: досвід, проблеми, перспективи»;
- педагогічні читання «Організація пошуково-дослідної діяльності учнів та педагогів»;
- ПДС «Обдарована дитина – яка вона?»;
- науково-практичний семінар «Інноваційна діяльність учителя в роботі з обдарованими учнями»;
- школа молодого вчителя «Робота з обдарованими учнями»;
- майстер-клас Л. І. Іванової, вчителя української мови та літератури Макіївської гімназії, «Пишемо наукову роботу. Поради майстра»;
- семінар-практикум «Психолого-педагогічна підтримка учнів-членів МАН»;
- психолого-педагогічний консилиум «Обдарована дитина: здобутки, проблеми, перспективи»;
- тренінг «Психолого-педагогічна підтримка обдарованих учнів»;
- тренінг «Створення умов педагогічного супроводу обдарованих дітей»;
- творчі зустрічі з обміну досвідом щодо роботи з обдарованими дітьми.

Процес виявлення обдарованості в навчальних закладах міста здійснюється поетапно.

I-й етап – всебічне спостереження за поведінкою, діяльністю, перебігом розумових процесів у дитини. На цьому етапі вчителі проводять спостереження за учнями, їх діяльністю та поведінкою. В результаті спостереження вони надають шкільному психологу прізвища дітей, яких можна вважати обдарованими.

II-й етап – виявлення і дослідження психологічного стану дитини та її інтересів шляхом власної оцінки. На цьому етапі шкільні психологи розробляють опитувальні листи, анкети і проводять анкетування не тільки обдарованих дітей але й батьків, вчителів, ровесників. Це робиться для того, щоб виявити підвищену потребу дітей у розумових діях, схильність до занять з високим рівнем захопленості, рівень прояву їх інтелектуальних та творчих поривань, кмітливості та винахідливості.

III-й етап – визначення коефіцієнту розвитку інтелекту. На цьому етапі шкільні психологи проводять тестування відібраних дітей за кількома методиками. За наслідками цих досліджень складаються програми індивідуального розвитку обдарованої дитини, розробляється індивідуальний план роботи з кожним учнем.

IV-й етап – вивчення продуктів/продукції творчої діяльності. На цьому етапі учнів залучають до творчої діяльності. Це робота в Малій академії наук, участь у предметних олімпіадах, конкурсах, змаганнях, конференціях різного рівня, від шкільних до Всеукраїнських.

V-й етап – всебічний аналіз досягнень кожного обдарованого учня. Це останній і важливий етап. Педагогічні колективи навчальних закладів проводять експертну оцінку учня і вчителів, які з ним працюють, надають необхідну допомогу, корегують плани індивідуальної (за потребою), проводять корекційну діяльність.

Організація форм додаткової освіти, профільне навчання, шкільні наукові товариства дають більше можливостей для цілеспрямованого виявлення, підтримки та розвитку обдарованих дітей, забезпечення кожному рівних стартових можливостей в реалізації інтересів, самореалізації та професійного самовизначення у відповідності до здібностей.

Показником рівня інтелектуального рівня розвитку обдарованих дітей є результативне функціонування Макіївської філії Донецького територіального відділення Малої академії наук України (див. схему 2).

Схема 2. Кількість призових місць, отриманих учнями міста (I-II етапів)

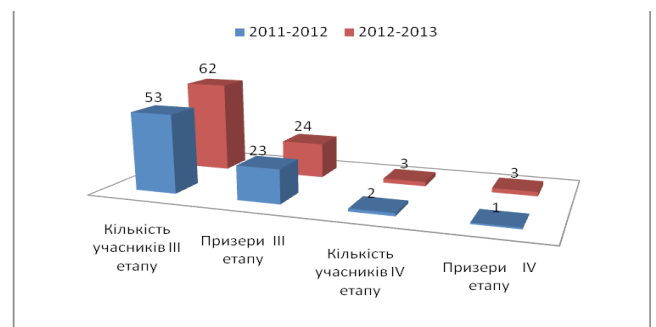

Схема 3. Кількість призових місць, отриманих учнями міста (III-IV етапів)

Участь в олімпіадах дає можливість інтелектуально обдарованим дітям проявити навчальні компетентності, продемонструвати рівень самоорганізації, аналітико-синтетичні здібності, оригінальність мислення.

З метою подальшого підвищення якості освіти, відповідності сучасним стандартам на основі ефективного використання потенціалу ресурсів кожного навчального закладу, створення умов рівного доступу учнів до якісної освіти в місті Макіївці з вересня 2006 року працює Центр розвитку обдарованої молоді (ЦРОМ).

ЦРОМ – це спеціально організоване навчальне середовище, що сприяє життєвому і професійному самовизначенню учнів, створює умови для самореалізації, пропонує використати можливості для розвитку і виховання багатогранної особистості, задоволення її потреб та інтересів, прагнення до творчості. Особливістю цього середовища є функціонування на основі соціального запиту, широкий спектр освітніх послуг, гуманістична взаємодія учасників освітнього процесу, відсутність жорсткої регламентації діяльності, створення атмосфери, яка максимально сприяє самореалізації підлітка.

Основними завданнями ЦРОМу є:

- створення сприятливих умов для задоволення зростаючих пізнавальних потреб учнів;
- поглиблення та розширення знань учнів у відповідній галузі науки;
- стимулювання творчого самовдосконалення дитини, шляхом керованої самоосвітньої діяльності;
- підготовка до участі в олімпіадах з базових дисциплін, конкурсі-захисті науково-дослідницьких робіт Малої академії наук, турнірів тощо;
- пропаганда досягнень світової та національної науки, техніки, підвищення інтересу до розширеного та поглибленого рівнів оволодіння базовими та спеціальними дисциплінами;
- поновлення змісту та технології особистісно орієнтованої моделі в організації педагогічного процесу;
- залучення до роботи з обдарованими дітьми в інтелектуальній сфері науково-педагогічних працівників ВНЗ, аспірантів, науковців;
- актуалізація потреби обдарованої дитини у самопізнанні, самоаналізі, професійному самовизначенні, саморозкритті та використанні психологічних особливостей, стимулюванні їхніх адаптивних навичок;
- формування активної життєвої позиції;
- надання методичної та практичної допомоги вчителям, психологам, керівникам навчальних закладів в роботі з обдарованою дитиною.

Міський Центр розвитку обдарованої молоді починає діяльність згідно з наказом управління освіти Макіївської міської ради на базі загальноосвітніх навчальних закладів нового типу. Кількість та різноманітність предметів (секцій) формується відповідно до запиту учнів і батьків, з урахуванням наявності кваліфікованих кадрів та матеріально-технічної бази.

Основними документами, що регулюють педагогічний процес, є:

- Положення про ЦРОМ;
- Розклад навчальних занять;
- журнал обліку проведених навчальних занять;
- навчальні програми з визначення змісту теоретичної та практичної частини, обсягу самоосвітньої діяльності учнів.

Заняття в ЦРОМ проводяться протягом навчального року з 1 жовтня по 31 травня за розписом, що складає керівник секції. При цьому враховується бажання учнів. Тривалість занять встановлюється відповідно з чинним законодавством.

До роботи в ЦРОМ залучаються науково-педагогічні працівники ВНЗ, науковці, аспіранти, більш досвідчені вчителі. ЦРОМ співпрацює з вищими навчальними закладами Макіївки (Макіївський економіко-гуманітарний інститут, Донбаська Державна академія будівництва і архітектури), Донецьким національним університетом, обласними територіальними відділеннями Малої академії наук України, обласним центром по роботі з обдарованими дітьми «Ерудит», Макіївським науково-дослідницьким інститутом.

Щороку у ЦРОМ працюють близько 10 секцій: математика, фізика, хімія, біологія, географія, журналістика, інформатика, історія, право, краєзнавство, українська мова та теорія літератури, російська мова тощо.

Кількість учнів ЦРОМу – переможців олімпіад, конкурсів тощо показано на схемі 3.

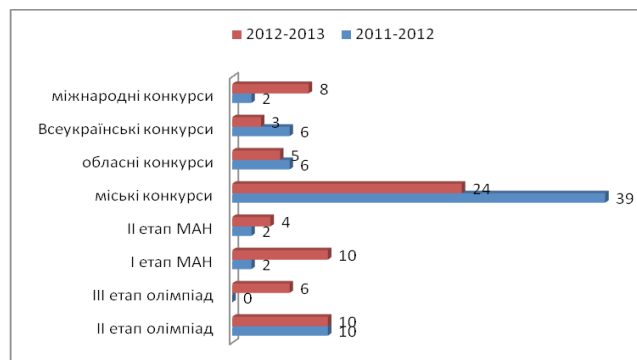

Схема 3. Якість участі учнів міста у конкурсах та олімпіадах

«У наших руках найбільша з усіх цінностей світу – Людина. Ми творимо Людину, як скульптор статую з безформного шматка мармуру: десть у глибині цієї мертвої брили лежать прекрасні риси, які потрібно добути, очистити від усього зайвого...»

(В. Сухомлинський)